

İCAZET

Kıraat ilminde icazet, Kur'an lafızlarının usulüne uygun bir üslûpla okunması açısından okuyucuda bulunması gereken niteliklerin mevcudiyetini belirten yazılı yeterlilik belgesi anlamındadır. Aranılan niteliklerin varlığının sözle ifade edilmesi "şefehî (şefevî) icazet" olup Kur'an'ın tamamını veya bir bölümünü üstadla okumak(arz) ve veya onu üstattan dinlemek (semâ) suretiyle kıraat imamlarından birinin kıraatine yahut birden fazla kıraate uygun olarak okumada yeterli seviyeye gelmekle elde edilir.

Vahiilerin telaffuz özellikleri, Arap dili lehçeleriyle biçimlenen ve Hz. Peygamber'in icra ve onayı ile vücut bulan farklı kıraatlerle onların edâ keyfiyetleri, sonraki nesillerin öncekilerden öğrenme zorunluluğunu getirmiş olduğundan¹ Resûl-i Ekrem'den itibaren kıraatte icazetin yazılı olmasa da şefehî olarak uygulandığı ve hadis terimleri arasına girmeden önce kullanılmaya başlandığı söylenebilir. Nitekim Hz. Peygamber'in, "Kur'an'ı dört kişiden öğrenin² diyerek Abdullah b. Mes'ûd, Salim Mevlâ Ebû Huzeyfe, Muâz b. Cebel ve Übey b. Kâ'b'ın adlarını anmasını, Salim Mevlâ Ebû Huzeyfe'yi Kur'an okurken duyduğunda Allah'a hamdetmesini. Ebû Mûsâ el-Eş'arî'yi güzel okuyuşu sebebiyle övmesini³ bu sahâbîlerin ehliyetlerini belirten şefehî icazet olarak değerlendirmek mümkündür. Hz. Osman'ın, çoğaltılan Kur'an nüshalarını belli başlı merkezlere gönderirken Übey b. Kâ'b ve Zeyd b. Sâbit'i Hicaz bölgesinde, Ebû Mûsâ el-Eş'arî'yi Basra'da, Ali b. Ebû Tâlib ve Abdullah b. Mes'ûd'u Kûfe'de, Muâz b. Cebel ve Ebü'd-Derdâ'yı Dımaşk'ta muallim olarak görevlendirmesi de⁴ Kur'an öğretimiyle ilgili şefehî icazetin diğer örnekleri sayılmalıdır. Kur'an'ın "terfii" ile okunması Allah'ın emri olduğundan⁵ gerek Resûl-i Ekrem'in gerek sahâbîlerin Kur'an öğreticisinin ehliyeti konusunda titiz davrandıklarında şüphe yoktur. Hişâm b. Hakîm'in namazda Furkân sûresini kendisinin öğrendiğinden farklı okuduğuna şahit olan Hz. Ömer'in nerede ise onu namazdan çekip alacak kadar tepki göstermesi, Kur'an'ın doğru okunması hususunda ashâbın ne kadar duyarlı olduğunu göstermektedir.⁶

Kur'an'ın naklinde yazılı sayfalarından çok hafızalarda saklanana güvenildiği gibi⁷ kıraat rivayetlerinde hadiste olduğu üzere salt anlam veya sadece lafız yeterli kabul edilmeyerek edâ seslendirme, tilâvet boyutu da dikkate alınmış⁸ bu cihetin bir üstat (fem-i muhsin) ağzından elde edilmesi gerekli görülmüştür. Ebü'l-Alâ el-Hemedânî, kıraat icazeti için hocadan bizzat okumuş olmayı zorunlu görmüş, hadisteki gibi semâ veya arz olmaksızın icazetle rivayeti büyük hata saymış, İbnü'l-Cezerî de kıraati üstattan bizzat almayanın ondan rivayette bulunamayacağını, diğer bir ifadeyle mücerret icazetle kıraat rivayet edilemeyeceğini belirtmiştir⁹ Kastallânî ise talibin ehil olması durumunda bunun mümkün olacağı görüşündedir.¹⁰ Öte yandan icazet, kişinin ehliyetinin kanıtlanması veya mensubiyetinin bilinmesi açısından gerekli sayılmış, ancak Kur'an öğretmek için icazeti olmasa da kişinin kendini ehliyetli görmesi yeterli kabul edilmiştir.¹¹

Kıraat icazetinin ilk yazılı örnekleriyle ilgili genel kanaat şekil, üslûp ve kapsam

¹ İbn Mücâhid, s. 49-52.

² Buhârî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 8

³ Buhârî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 30; İbn Mâ-ce, "İkâmet", 176

⁴ Ebû Şâme, s. 149-150

⁵ el-Müzzemmil 73/4

⁶ Buhârî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 5

⁷ İbn Mücâhid, s. 49-52.

⁸ İb-nü'l-Cezerî, en-Neşr, I, 6

⁹ Bennâ, s. 3

¹⁰ Mün-cidü'l-mukri'n, s. 3

¹¹ Lelâ'ifü'l-işârât, s. 181-182

olarak yüzyılın sonlarında diğer icazet türleriyle birlikte görülmeye başlandığı yolundadır. Sonraları Kitâbü's-Seb'a, Şatıbiyye, et-Teyşîr gibi tadrîsi vesilesiyle bu eserlerin müelliflerine varan rivayet zinciri zikredilerek icazetler-tertip edilmiştir. İbnü'l-Cezerî, Kur'an kıraatinde Hz. Peygamber ile kendi arasında on dört râvinin bulunduğunu belirtir.¹²

Kastallânî de bu sayının kendisi için on beş olduğunu söylemiş, kıraatini Resûl-i Ekrem'e ulaştıran ve İbnü'l-Cezerî ile başlayan isnad zincirindeki isimleri zikretmiştir.¹³ Günümüzde düzenlenen icazetnameler incelendiğinde bir o kadar kıraat râvisi eklenerek bu zincirin zamanımıza ulaştırıldığı görülmektedir.

Şekil ve muhteva bakımından farklı da olsa bazen muhtasar, bazen geniş olarak yazılan kıraat icazetlerinin tertibi şöyledir: Besmele, hamdele ve salveleden sonra Kur'an okuma ve okutma ile kıraatlerin önemi belirtilerek ilgili hadislere yer verilir. Ardından icazeti verecek üstat (mücîz), talibin (mücâzün leh) Kur'an'ı hangi eserleri esas alarak hangi kıraate veya kıraatlere göre okuduğunu belirtir, İcazet almaya ehil olduğuna işaret eder. Daha sonra kendi üstadından başlayarak İbnü'l-Cezerî'ye kadar kıraat zincirini zikreder. Bazı icazetnamelerde bu zincir Hz. Peygamber'e kadar götürülür. Bu arada yer yer kıraat râvilerine ait biyografik bilgiler verilir ve icazeti alacak talibe dua eden ve ondan dua bekleyen cümlelerle icazet metni bitirilir.

Kıraat icazeti genelde bir merasimle verilir. Bu merasimler Osmanlılar'da zaman içinde gelişerek belli bir şekil almış ve gelenek günümüze kadar devam etmiştir. Buna göre Camide öğleden önce cemaat huzurunda yapılan bu törende reîsü'l-kurrâ mihrabın önüne konan kürsüye oturur. En yaşlı kıraat üstatlarından başlanarak reîsü'l-kurrânın sağında ve solunda hilâl şeklinde bir oturma düzeni oluşturulur. Hilâl uçlarındaki genç okuyuculardan başlanarak sağlı sollu tilâvet edilir; reîsü'l-kurrânın bitirilmesini istediği âyetin sonunda eliyle kürsüye vurması üzerine âyetin son cümlesi birlikte okunarak diğer okuyucuya geçilir. Sağdan ve soldan birer veya ikişer yaşlı üstat da indirâc (cem') metoduyla birkaç âyet kıraat ettikten sonra sıra icazet verilecek kişiye gelir. Huzura gelip reîsü'l-kurrânın elini öperek yüzü ona dönük şekilde oturan talip, İhlâs sûresinden başlayıp Nâs sûresinin sonuna kadar kıraat-i aşereye göre ve indirâc usulüyle tilâvet eder. Önceden hazırlanan icazetname metni mucîz veya onun uygun göreceği bir kişi tarafından yüksek sesle okunduktan sonra yapılan bir dua ile merasim sona erer.

Bibliyografya :

Buhârî, "Feza'ilü'l-Kur'an", 5, 8, 30; İbn Mâce, "İkamet", 176; İbn Mücâhid, *Kitâbü's-Seb'a* (nşr. Şevki Dayf, Kahire 1972, s. 49-52; Ebû Şâme, *el-Mürşidü'l-vecîz* [nşr. Tayyar Altıkulaç). Beyrut 1395/1975, s. 149-150; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, I, 6, 7, 9-10, 17, 38, 40, 193-194; a.mlf., *Müncidü'l'mukri'in*, Beyrut 1980, s. 3; Süyûtî. *el-İtkân (Bugâ)*, I, 321-322; Kastallânî. *Letâ'ifü'l-işârât* (nşr. Âmir es-Seyyid Osman –Abdüssabûr Şâhîn.) Kahire 1392/1972,1, 174-176, 181-182; Bennâ, *İthâfü fuzala'il-beşer*; Kahire 1289, s. 3-4.

(Mehmet Ali SARI, "İcazet", DİA, XXI,400-401.)

¹² en-Neşr, I, 193-194

¹³ Letâ'ifü'l-işârât I, 174-176